

УДК 341.123:336.743:004.4
DOI <https://doi.org/10.32782/npnuola.v34.2024.12>

Я. О. Редченко

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ТА БЛОКЧЕЙНУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНИХ ІНІЦІАТИВ

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що цифрова валюта – дуже складне явище і на сьогодні не повністю врегульована законодавством. Багато країн уже розробили та впровадили відповідні правила, що регулюють діяльність із цифровими валютами, які приносять нові податкові надходження до державного бюджету. Водночас більшість країн ще не визначилися з остаточним правовим статусом цифрових і віртуальних активів. Однак цифрова валюта і блокчейн як явище вже виступають важливими інструментами для надання гуманітарної допомоги, запроваджених ООН.

Дослідженням багатьох окремих аспектів цієї тематики займалися такі науковці, як: А. Н. Бегер, Н. П. Варфоломєєва, Н. Ю. Голубева, О. І. Зайцева, О. В. Железов, А. В. Квітка, В. А. Кутирін, К. Г. Некіт, К. В. Нікітін, К. В. Сомік да та інші.

Метою статті є аналіз використання та становлення цифрових валют, як важливих елементів гуманітарних ініціатив Організації Об'єднаних Націй, та блокчейну, як засобу, який активно використовується у Програмі ООН з довкілля (ЮНЕП).

Насамперед варто зазначити, що Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) і Stellar Development Foundation (SDF), некомерційна організація, що підтримує зростання і розвиток блокчейн-мережі Stellar, оголосили про першу у світі роздачу цифрових грошей внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та іншим жертвам війни в Україні.

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) у співпраці з постачальником технологічних рішень ООН, Міжнародним обчислювальним центром ООН (UNICC), стало першим рішенням з виплати готівки на основі Stellar.

Перший етап проєкту розроблений спеціально для України, але може бути адаптований в усьому світі, при цьому УВКБ ООН перевіряє право на отримання допомоги та використовує доларові монети Circle Internet Financial (1 USDC еквівалентний 1 стабільній монеті USD). Допомога

розподіляється безпосередньо серед одержувачів через «Vibran»t – цифровий гаманець. Це забезпечує безпечне місце для зберігання і транспортування USDC і стабілізує їхню вартість, даючи змогу людям подорожувати країною і перетинати кордони без необхідності носити з собою готівку [1].

Програма вже діє в Києві, Львові та Вінниці й буде поширена на інші міста та селища України. Кошти надаються як гуманітарна допомога найбільш вразливим і постраждалим від війни верствам населення для задоволення базових потреб, таких як квартплата, харчування, медичне обслуговування та опалення.

Ця блокчейн-ініціатива доповнює мету УВКБ ООН щодо подальшого розширення систематичного і швидкого використання грошових коштів: з 2016 року, коли УВКБ ООН оголосило про свою першу політику щодо грошових коштів, агентство ООН у справах біженців надало близько 5 мільярдів доларів США готівкою приблизно 35 мільйонам осіб у 100 країнах.

Крім того, Binance, одна з найбільших у світі криптовалютних бірж, запустила картку біженця Binance Refugee Card для українців, вимушених мігрувати в Європейську економічну зону (ЄЕЗ). Картка дасть змогу українцям, вимушеним мігрувати, оплачувати й отримувати криптовалюту, а також оплачувати покупки в магазинах, що приймають карткові платежі в Європейській економічній зоні. Крім того, карта дасть змогу українцям отримувати допомогу від Binance та інших благодійних організацій.

Переміщені українці, які пройшли перевірку місцевими некомерційними організаціями і подали заявку на отримання криптовалютної картки, отримуватимуть 75 BUSD, що еквівалентно 75 доларам США на місяць, протягом трьох місяців, відповідно до рекомендованих УВКБ ООН рівнів пожертвувань. Криптовалюта BUSD автоматично конвертується в місцеву валюту при оплаті карткою [1].

Можна зазначити що криптовалюти можуть бути визначені як іноземний або законний платіжний засіб, або як валюта країни відповідно до чинного законодавства, оскільки вони не мають матеріального представлення, характерного для традиційних грошей. Криптовалюти не можна розглядати як електронні гроші, оскільки вони не мають законного випуску і не дорівнюють за масою фіатним грошам. Криптовалюти характеризуються відсутністю документа зі встановленими реквізитами, такими як підтвердження грошових або майнових прав. Зокрема, у цьому контексті це, з погляду гнучкості, простоти отримання та подальшої доступності, можна розглядати як важливий фактор для реалізації та надання гуманітарної допомоги.

Відносно використання блокчейну у соціально-правових, гуманітарних та продовольчих ініціативах, фахівці програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) вважають, що технологія блокчейн може допомогти в боротьбі зі зміною клімату та може бути активно застосована як технологія обліку гуманітарної допомоги.

По-перше, це прозорий і надійний спосіб розрахунку інвестицій у «зелені» проекти, а також заходів, які країни вживають для зменшення шкідливих викидів.

По-друге, блокчейн може сприяти більш активному використанню відновлюваних джерел енергії, таких як вітер і сонце. Оскільки ці ресурси за своєю суттю нестабільні та децентралізовані, технологія блокчейн може стати платформою для більш ефективного управління ними та створення нових ринків чистої енергії [2].

До речі, ця технологія неодноразово використовувалася в цій сфері. Наприклад, канадська платформа CarbonX аналізує показники скорочення викидів парникових газів тими чи іншими компаніями, перетворює ці показники на криптовалюту, яку можна купувати і продавати, і таким чином надає виробникам і споживачам фінансовий стимул для того, щоб відповідально ставитися до навколишнього середовища. Наприклад, фонд «Ethereum», який підтримує існування однойменного блокчейну та криптовалюти, зараз розробляє новий спосіб перевірки транзакцій, який дозволить скоротити енерговитрати на кожну угоду на 99,95 відсотка. Водночас багато гравців криптовалютного ринку намагаються перейти на виключно «зелене» споживання енергії. У квітні 2021 року ряд фінансових і екологічних установ підписали «Криптовалютну угоду» з метою скорочення викидів вуглекислого газу в глобальній криптоіндустрії та досягнення нульових викидів до 2030 року.

Щодо правової інтеграції цифрової валюти та блокчейну як елемента гуманітарної ініціативи, то слід проаналізувати подальші спроби регулювання відносин у цій сфері та дати можливість законодавцям врахувати зарубіжний і міжнародний досвід. Наприклад, у Концепції державної політики у сфері віртуальних активів до 2021 року, поданій у проєкті наказу міністра України від 25 жовтня 2018 року, вже використовується термін «віртуальна валюта» замість «криптовалюта» та дається наступне визначення: «цифрове представлення вартості, що не випускається або не гарантується центральним банком чи державним органом, не обов'язково пов'язане з законодавчо встановленою валютою та не має правового статусу валюти або грошей, але приймається фізичними чи юридичними особами як засіб, який може бути використаний для обміну валютними активами на валюту». Крім того, концепція вводить поняття «віртуальні активи» і вперше в українському законодавстві дає його визначення: «означає будь-який запис у децентралізованому реєстрі у формі даних, використання яких, як очікується, призведе до економічної вигоди в майбутньому».

Закон України «Про віртуальні активи» №2074 ІХ від 17.02.2022 року було прийнято в умовах дефіциту теоретичних досліджень правової природи криптовалют не лише у вітчизняній правовій науці, але і на міжнародному рівні. Дискусійність кваліфікації криптовалюти в якості об'єкта цивільних прав, спори щодо господарського призначення цього технологічного інструменту, його функцій, допустимих правочинів з криптовалютами дають підстави для повторного обговорення цивільно-правової концепції, закладеної в основу закону, і доцільності зміни поглядів держави на дану правову і економічну проблему [6].

В міжнародній практиці термін «віртуальний актив» використовувався під впливом Групи розроблення фінансових заходів боротьби з від-

миванням грошей (ФАТФ) [3], яка проводила плідне дослідження, щоб переконатися, що криптовалюти не використовують для фінансування тероризму та відмивання грошей. У жовтні 2019 року в Рекомендацію ФАТФ, ухвалену 22 лютого 2013 року «Методологію оцінювання дотримання й ефективності заходів із боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення» було змінено, зокрема, у Директиві 2015/849/EU, що змінює Директиву про запобігання використанню фінансової системи з метою запобігання відмивання коштів та відмиванню коштів, а також в Директиві 2015/849/EU про запобігання відмиванню коштів. Відтоді цей термін використовується в міжнародному праві, наприклад, у Директиві 2015/849/EU, що змінює Директиву про запобігання використанню фінансової системи в цілях відмивання грошей і фінансування тероризму, і в Директивах 2009/138/EC і 2013/36/EU Європейського парламенту та Ради, що змінюють Директиву 2018/843/EU (П'ята директива по боротьбі з відмиванням грошей, 5AMLD EU) [4].

Правове забезпечення та визначення цифрових валют в ЄС здійснює Європейська організація з цінних паперів і ринків (ESMA), яка готує низку стандартів і керівних принципів для реалізації регулювання відносин на ринках криптоактивів. Основну увагу приділено практиці зворотного запиту і критеріям кваліфікації криптоактивів як фінансових інструментів. На даний час ESMA опублікувала два консультаційні документи, що стосуються регулювання цифрових та криптовалютних активів відповідно до законопроєкту MiCA. Перший документ зачіпає питання практики зворотного запиту [7], а другий стосується кваліфікації криптоактивів як фінансових інструментів [8].

В Україні наразі панує підхід щодо віднесення криптовалюти до нематеріальних активів. Окрім того, в нормативно-правових актах нашої країни, він відображений не тільки в прийнятому парламентом профільному законі, але фігурує і в чинних законодавчих актах щодо боротьби з корупцією та протидії відмиванню коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму і розповсюдження зброї масового знищення [5].

Закон України № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового ураження», прийнятий 6 грудня 2019 року, у п. 13 ст. 1 закріплює наступне визначення віртуальних активів: «це цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей» [5].

Визначення віртуальних активів, закріплене в національному законодавстві, повністю відповідає визначенню, рекомендованому ФАТФ, тож можна стверджувати, що під час формування засад правового регулювання у сфері віртуальних активів український законодавець спирався на передовий міжнародний досвід відповідного регулювання у цій сфері.

Аналізуючи можливість виконання криптовалютою функцій грошей, слід окремо зупинитися на концепції сучасних грошей як «законного засобу платежу». У сучасній науці, а надто у нормативній практиці та правоза-

стосовчій діяльності суб'єктів владних повноважень, прийнято ототожнювати ці поняття, підкреслюючи визначальну роль держави у регулюванні економічних процесів.

Слід зазначити, що на сучасному етапі під законним платіжним засобом розуміють фіатні гроші, тобто гроші, які набули статусу універсального засобу платежу за боргами, обов'язкового для всіх фізичних та юридичних осіб відповідно до законодавства. У класичному розумінні гроші є як обов'язковим, так і добровільним засобом виконання фінансових зобов'язань, і в суспільстві склався консенсус щодо їхньої прийнятності як засобу обігу та платежу з правових і соціально-економічних причин. Іншими словами, гроші – ширше поняття, ніж законний платіжний засіб.

Слід зауважити, що криптовалюта є унікальним фінансовотехнологічним явищем і повне співпадіння її характерних рис з одним з існуючих об'єктів цивільних прав відсутнє. Криптовалюта поєднує в собі риси готівкових та безготівкових грошей. На користь першого говорить відсутність для здійснення платежу потреби у посередництві з боку особи, яка веде рахунок платника, на користь другого – нематеріальна форма об'єкта. Тому у даному випадку, з урахуванням технічної архітектури даного явища, буде правильним говорити про особливу форму існування грошей – цифрову готівкову. В подальшій перспективі використання криптовалюти та блокчейну, як одного з найефективніших засобів здійснення гуманітарної допомоги та ініціатив буде активно поширюватись, та допоможе в короткі строки та минаючі коло бюрократичних процедур реалізувати гуманітарні та благодійні проекти та заходи.

Література

1. How does the UN use blockchain and cryptocurrency? URL: <https://news.un.org/ru/story/2021/07/1405802>
2. Блокчейн-технології можуть допомогти у боротьбі з кліматичною кризою – ООН. URL: <https://prn.ua/blokcheyn-tekhnolohii-mozhut-dopomohy-u-borotbi-z-klimatichnoiu-kryzoiu-onn/>
3. FATF Methodology for assessing compliance with the FATF Recommendations and the effectiveness of AML/CFT systems. URL: <https://www.fatfgafi.org/en/publications/mutualevaluations/documents/fatfmethodology.html>
4. Тапскотт А., Тапскотт Д. Технологія Блокчейн – те що керує фінансовою революцією сьогодні. Видавництво: Ексмо. 2017. 550 с.
5. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 25, ст. 171, поточна редакція – від 01.01.2024
6. Закон України «Про віртуальні активи» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, № 15, ст. 51., поточна редакція від 01.01.2024
7. Technical Standards specifying certain requirements of Markets in Crypto Assets Regulation(MiCA) URL: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-01/ESMA3518723302761619_Consultation_Paper_on_the_draft_guidelines_on_reverse_solicitation_under_MiCA.pdf?utm_source=coinspaidmedia&utm_medium=referral&utm_campaign=crypto-may-be-recognized-financial-instruments-eu
8. Technical Standards specifying certain requirements of Markets in Crypto Assets Regulation(MiCA) second consultation paper. URL: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/202401/ESMA7545312870052_MiCA_Consultation_Paper__Guidelines_on_the_qualification_of_cryptoassets_as_financial_instruments.pdf?utm_source=coinspaidmedia&utm_medium=referral&utm_campaign=crypto-may-be-recognized-financial-instruments-eu

Анотація

Редченко Я. О. Застосування цифрових валют та блокчейну в організації об'єднаних націй як елемент реалізації гуманітарних ініціатив. – Стаття.

У статті досліджено генезис використання та становлення криптовалют (віртуальних активів) в якості інструменту реалізації гуманітарних ініціатив. Проаналізовано можливість реалізації політики ООН щодо подальшого розширення систематичного і швидкого використання цифрових валют в процесі допомоги біженцям. Також в статті зазначено розгляд інноваційного механізму використання блокчейну у соціально-правових, гуманітарних та продовольчих ініціативах, програм з навколишнього середовища, наприклад в боротьбі зі зміною клімату та як технологія обліку гуманітарної допомоги.

Зазначено, що нормативно-правові акти що торкаються відносин у сфері цифрових валют та активів на даний час активно розробляються і даний час представлені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового ураження» та Законом України «Про віртуальні активи». Також наразі в Європейському Союзі активно реалізується закон «Regulation of Markets in Crypto-assets» (MiCA), котрий регулюватиме європейську індустрію цифрових валют, щоб боротися з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму і захищати користувачів та інвесторів. MiCA встановлює правила реєстрації для бірж цифрових валют, і публікацію даних про нові валюти до того, як вони з'являться на ринках.

Акцентовано увагу на можливості використання віртуальних активів в різних сферах реалізації програм громадських організацій та благодійних фондах. Також визначено що що важливим кроком, насамперед у визначенні віртуальних активів став Закон України «Про запобігання та протидію легалізації фінансування доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення» який відповідає визначенню міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ).

Ключові слова: гуманітарна ініціатива, цифрова валюта, криптовалюта, блокчейн, віртуальний актив.

Summary

Redchenko Ya. O. Application of digital currencies and blockchain in the United Nations organization as an element of the implementation of humanitarian initiatives. – Article.

The article examines the genesis of the use and development of cryptocurrencies (virtual assets) as a tool for the implementation of humanitarian initiatives. The possibility of implementing the UN policy on the further expansion of the systematic and rapid use of digital currencies in the process of helping refugees has been analyzed. The article also mentions consideration of the innovative mechanism of using blockchain in socio-legal, humanitarian and food initiatives, environmental programs, for example in the fight against climate change and as a technology for accounting for humanitarian aid.

It is noted that legal acts affecting relations in the field of digital currencies and assets are currently being actively developed and are currently represented by the Law of Ukraine “On Prevention and Counteraction of Legalization (Laundering) of Criminal Proceeds, Financing of Terrorism, and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction “ and the Law of Ukraine “On Virtual Assets”. Also, the European Union is currently actively implementing the law “Regulation of Markets in Crypto-assets” (MiCA), which will regulate the European industry of digital currencies to fight money laundering, terrorist financing and protect users and investors. MiSA establishes registration rules for digital currency exchanges, and the publication of data on new currencies before they appear on the markets.

Attention is focused on the possibilities of using virtual assets in various areas of implementation of programs of public organizations and charitable foundations. It was also determined that an important step, primarily in the definition of virtual assets, was the Law of Ukraine “On prevention and countering the legalization of the financing of proceeds of crime, the financing of terrorism and the proliferation of weapons of mass destruction”, which corresponds to the definition of the International Anti-Money Laundering Group (FATF).

Key words: humanitarian initiative, digital currency, cryptocurrency, blockchain, virtual asset.